

vünk, a zenei állomány számítógépes feldolgozása. Városunk fennállásának 20. évfordulójára nagyszabású vetélkedőt tervezünk.

Könyvtárosaink – tizen vagyunk – szakmai felkészültsége jó, lelkesedésük, hivatástudatuk

reményt ad arra, hogy könyvtárunk az élénk tűzött célokat eléri, az olvasók és a szakma által felállított követelményeknek megfelelően.

Sinkáné Illés Livia

Könyvtár a társadalomban – társadalom a könyvtárban

Mit tehet a szociográfus, ha a sors kiismerhetetlen szeszélye folytán a könyvtárak módszertani központja lesz a munkahelye? Ismerősei lekicsinylő mosolya közepette sem tagadhatja meg önmagát: bebizonyítja, hogy szociográfiát mindenről lehet írni, még a könyvtárakról is.

„A könyvtár csendes hely, ahová sokan piheni járnak. Csillapítja az agyközpontot” – így vélekedett egy 29 éves, budapesti betanított munkás férfi, egy kérdőívre válaszolva. Ehhez hasonló megítéléssel gyakran találkozok a kutató, aki a társadalom könyvtárképét vizsgálja. Vajon mit lehet felfedezni ezeken az unalmas, agyközpontot csillapító helyeken? Ki fogja elolvasni azt a dolgozatot, amelyik „félhomályban matató, magányos, befelé forduló, introvertált” könyvtárosokról szól, mint ahogyan a köznapi emberek vélekednek erről a foglalkozási rétegről? Mindezek a kételyek különösen felerősödnek ma, amikor Magyarországon a társadalmi, politikai és gazdasági struktúrában gyökeres változásoknak lehetünk tanúi.

Mivel a könyvtár is része a társadalomnak, a könyvtárba is begyűrűznek a társadalmi változások, ezért, amikor a könyvtárakról szólnunk, a társadalom bizonyos szeletéről is halljuk a hangunkat. Ez a felismerés vezetett bennünket arra az elhatározásra, hogy azonos szempontrendszerű, de lényegében szociografikus módszerű vizsgálatot kezdeményezzünk a kisvárosok könyvtáraiban. Arra voltunk kíváncsiak, vajon a könyvtárak érzékelik-e a külvilág kihívásait, reagálnak-e ezekre a kihívásokra, illetve hogy ők maguk akarnak-e, tudnak-e hatni a környezetre.

Mint várható volt, a tapasztalatok igen változatos képet mutatnak. Az egyik pólust talán egy diplomás könyvtárosnő szavaival lehetne a legjobban jellemezni: „Bármennyire takaré-

koskodom, a fizetésem minden hónap huszadika körül elfogy. Elhatároztam, hogy ezentúl, amikor elfogy a fizetésem, nem dolgozom tovább. Huszadika után is bejárok ugyanúgy, mint máskor, de nem csinállok semmilyen érdemi munkát: olvasgatok, kávézok, beszélgetek.”

A másik póluson az a könyvtár helyezkedik el, amelyikben már évek óta pezsgő kulturális élet folyik. Itt nemcsak a közérdeklődésre számító közlönyök, információs gyűjtemények és

külföldi folyóiratok találhatóak meg, hanem a különböző alternatív szervezetek, pártok programfüzetei, újságjai, belépési nyilatkozatai is. Sőt nemcsak a dokumentumok találhatnak itt ott-honra, hanem maguk a szervezetek is: hétfőn a Magyar Demokrata Fórum tart összejövetelt, kedden a Szabad Demokraták Szövetsége, szerdán a Független Kisgazda Párt, és így tovább. Itt már évek óta működik közművelődési egyesület, biztosítva tagjainak, hogy saját maguk szervezzék meg a saját programjukat. Ennek a könyvtárnak a vezetője nem siránkozik, hogy nincs pénz, hanem 100 forintos jelképes összegért elhagyatott vasúti őrházat vásárol, hogy az egyesületnek legyen kulcsosháza; olvasótábort szervez a hátrányos helyzetű gyerekeknek, akikkel bejárják a környező országok magyarlakta területeit. Ebben a könyvtárban mindezek a folyamatok nem most indultak el, amikor már „szabad” nyitottnak lenni, hanem jóval korábban, felvéve a harcot a helyi hatalom acsarkodásaival is.

Ilyen könyvtárat és ilyen könyvtárvezetőt azonban csak nagyon keveset találunk. Általános tapasztalatként megállapíthatjuk, hogy a könyvtár arculatát leginkább a vezető egyénisége határozza meg. Sajnos a könyvtárvezetők többségének nem voltak létük szakmai határain túl tekintő, a könyvtárügy egészének kérdéseire felé forduló igényeik. Nem voltak különösebb vezetői ambícióik, vezetői szerepüket vagy áthárították, vagy csendes belenyugvással élték meg.

Vezetői habitusuk szerint két jól elkülöníthető típust találunk: a *könyvcentrikust* és az *olvasócentrikust*. A könyvcentrikus vezető szakmai ideálja a tudós könyvtáros, aki inkább tárgyra, mint emberre orientált; alapvetően *introvertált* alkat. Az olvasócentrikus vezető

érzékenyen nyitott az emberi kapcsolatokra, dinamikus, alkalmazkodó, az emberi kommunikációban rugalmasan résztvevő; alapvetően *extrovertált* alkat.

Ahol a vezető könyvcentrikus, ott a könyvtár is hagyományosan működő, könyvet gyűjtő, tároló, felhalmozó; a csendes, elmélyülő olvasásra számító, *zárt* könyvtár. A fő funkció a kölcsönzés, az ezzel kapcsolatos tájékoztatás, a kutatóterem és az olvasóterem rendelkezésre bocsátása, a ritkább könyvek megszerzése könyvtárközi kölcsönzéssel. Ez a könyvtár az *állandóságot* sugallja.

Ahol a vezető embercentrikus, ott a könyvtár túl akar lépni az előbbi, szűkre szabott funkció teljesítésén, nem kifejezetten a könyvekre, dokumentumokra koncentrálva, hanem az emberekre. Azt vallja, hogy a könyvtárnak a társadalomból kell kiindulnia, és közművelődési feladatokat is el kell látnia. Ezt a könyvtárat a *változás*, a dinamizmus, a nyitottság jellemzi.

Nem kívánok értékrendbeli rangsort felállítani a két típus között, ám meg kell jegyezni, hogy változó korunk igényeit alighanem a nyitott könyvtár tudja jobban kielégíteni. Különösen igaz ez vizsgálati terepünkre, a kisvárosra. Ezekben a településeken a könyvtáron kívül jószerivel nincs olyan kulturális intézmény, amelyik ne nyereségérdekelte lenne. A mozikat elárasztja a krimi, a horror, a szex; az úgynevezett művelődési házakban a diszkó, a hahni, a csinnadrattás nagyrendezvény az általános. Érvelve beszélgetni, okos emberek szavát hallgatni, az egyetemes kultúrával ismerkedni már szinte csak a könyvtárban lehet. Persze csak abban a könyvtárban, amelyikben a dolgozók nemcsak a fizetésükre várnak csendesen matatva a félhomályban.

Vidra Szabó Ferenc

Lapozgató

A közelgő Mátyás király-ünnepségek külön aktualitást kölcsönöznek *Jakó Zsigmond* rövid, de igen érdekes, dokumentumrészletekkel alátámasztott beszámolójának *Ipolyi Arnold*, *Kubinyi Ferenc* és *Henszlmann Imre* 1862. évi konstantinápolyi utazásáról, amelynek során leküzdve minden nehézséget (a bécsi hatóságok bizalmatlanságából fakadó gáncsoskodást, a török udvar tiltakozását stb.), végül, a basáknak adott ajándékoknak, a hivatalnokok megvesztegetésének hála, sikerült nyomára jutniuk a Törökországba hurcolt korvináknak. Az ő felfedezésük nyitotta meg az utat a Mátyás király egykori könyvtárából származó, Buda 1541. évi elfoglalásakor Konstantinápolyba került kódexek egy részének hazakerülése előtt (Ipolyi Arnold és a Konstantinápolyba került korvinák megtalálása. *Magyar Könyvszemle*, 1989/2. sz.).